

KIZILCAHAMAM REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ BÖLÜMÜ
2024-2025 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI ARAŞTIRMASI
AKRAN ZORBALIĞI MAĞDURİYETİ RAPORU

Kızılcahamam İlçesindeki
Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık ve Mağduriyet Yaşantılarının Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Gökhan ATİK*, Psi. Dan. Ayhan TURA, Psi. Dan. Aynur Mutlu AKAY***,**
Psi. Dan. Münevver AKBULUT**, Rehber Öğretmen Adem CANLIER*******

Ankara, Şubat – 2025

ISBN: 978-625-00-7182-3

AKRAN ZORBALIĞI MAĞDURİYETİ RAPORU

Kızılcahamam İlçesindeki

Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık ve Mağduriyet Yaşantılarının Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Gökhan Atik, Ayhan Tura, Aynur Mutlu Akay, Münevver Akbulut, Adem Canlier

Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 2

ISBN: 978-625-00-7182-3

Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İsmetpaşa Mh Mehmet Akif Ersoy Cd No:3

Kızılcahamam ANKARA

Bu yayının tüm hakları Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne aittir. Kaynak

göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ***Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, ****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Ankara ili Kızılcahamam ilçe merkez ve köy okullarında öğrenim gören ortaokul öğrencileri arasında zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığını belirlemek, bu durumların cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul ortamı gibi değişkenlerle ilişkisini incelemek ve zorbalıkla başa çıkma süreçlerine yönelik öneriler geliştirmektir. Araştırma kapsamında, öğrencilerin zorbalık ve mağduriyet yaşantılarının yaygınlığı, bu yaşantıların gerçekleştiği ortamlar ve öğrencilerin bu durumlarla nasıl başa çıktıkları analiz edilmiştir.

Araştırma Soruları

Araştırma amacı doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ankara ili Kızılcahamam ilçe merkez ve köy okullarında öğrenim gören ortaokul öğrencileri arasında zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığı nedir?
2. Zorbalık ve mağduriyet, öğrencilerin cinsiyetlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Zorbalık ve mağduriyet, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Öğrencilerin maruz kaldıkları ve uyguladıkları zorbalık davranışlarının türleri nelerdir?

5. Zorbalık ve mağduriyet olayları okulun hangi alanlarında ve hangi zamanlarda daha yaygın olarak gerçekleşmektedir?
6. Öğrenciler, zorbalık ve mağduriyet yaşantılarını kimlerle paylaşmaktadır?

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu özellikleri, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın yöntemsel çerçevesi, elde edilen bulguların güvenilirliğini ve geçerliğini destekleyecek şekilde detaylandırılmıştır.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, tarama modeli kapsamında betimsel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Betimsel model, mevcut durumun sistematik bir şekilde tanımlanmasını ve açıklanmasını amaçlar. Bu doğrultuda, öğrenciler arasında zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığı ile bu durumların çeşitli demografik değişkenlere göre dağılımı analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Veriler, Kızılcahamam ilçe merkezinde öğrenci kaydı bulunan altı ortaokuldan amaçlı örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Bu ortaokulların her kademesinden bir sınıf olacak şekilde kayıtlı olan tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak araştırma etiği gereğince veriler, yalnızca gönüllü katılım gösteren öğrencilerden toplanmıştır. Bu kapsamda veri toplanan 247 öğrenci ile ilgili cinsiyet, sınıf seviyesi ve okula ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ****Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, *****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

Tablo 1.

Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Kayıtlı Olduğu Okullara Göre Dağılımı

		<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	125	50.6
	Erkek	122	49.4
Sınıf	5. Sınıf	61	24.7
	6. Sınıf	56	22.7
	7. Sınıf	81	32.8
	8. Sınıf	49	19.8
Okul	Çağatay Ortaokulu	74	30.0
	Kızılcahamam İmam Hatip Ortaokulu	56	22.7
	Perihan Erdoğan Ortaokulu	55	22.3
	Orhangazi Ortaokulu	24	9.7
	Çeltikçi Ortaokulu	19	7.7
	Güvem Ortaokulu	19	7.7

Veri Toplama Araçları

Öğrenci Bilgi Formu: Bu form ile öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyleri hakkında bilgi toplanmıştır.

Zorbalık ve Mağduriyet Yaşantıları: Öğrencilerin zorbalık ve mağdur olma yaşantılarını değerlendirmek için Zorba Mağduriyeti Ölçeği (Felix ve ark., 2011) kullanılmıştır. Bu ölçeğin Türkçeye çevirisi ve uyarlaması Atik ve Güneri (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçek, zorbalık terimini ve tanımını kullanmadan çeşitli zorbalık ve mağduriyet biçimlerini değerlendiren bir öz

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ****Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, *****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

bildirim aracıdır. Zorbalığı akran mağduriyetinden ayırt etmek için ölçek, zorbalığın kasıtlı olması, güç dengesizliği ve belirli bir zaman diliminde tekrarlanan olaylar gibi kriterler göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir. Ölçek, zorbalığın temel unsurlarını (niyet, tekrarlama ve güç dengesizliği) ele almakta ve ayrıca psikometrik kanıtlar sağlamaktadır. Sonuçlar, ölçeğin Türkçe versiyonunun yeterli iç tutarlık, test tekrar test güvenilirliği ve eş zamanlı ve yordayıcı geçerlik kanıtlarına sahip olduğunu göstermektedir (Atik ve Güneri, 2012).

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmadaki veriler, 2024-2025 öğretim yılında Ankara ili Kızılcahamam ilçe merkez ve köy okullarında bulunan ortaokul öğrencilerinden, psikolojik danışma ve rehberlik servisinde görev yapan psikolojik danışmanlar (rehber öğretmenler) ve sınıf rehber öğretmenlerinin desteği ile toplanmıştır. Ölçme araçlarının nasıl doldurulacağına dair bilgiler öğrencilere uygulama öncesinde açıklanmıştır. Uygulamanın yaklaşık olarak 15 dakika sürdüğü gözlemlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel istatistikler kullanılmıştır. Bu kapsamda frekans analizi ve çapraz tablolama yöntemleri uygulanmıştır. Tüm analizler, *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS 21) - Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda zorbalık ve mağduriyetle ilgili bulgular sunulmaktadır. Bulgular, öğrenciler arasında zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığı,

cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımı, maruz kalınan ve uygulanan zorbalık davranışları, bu

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ****Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, *****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

davranışların gerçekleştiği yerler ve zamanlar ile zorbalık yaşantılarının kimlerle paylaşıldığına ilişkin analizleri içermektedir. Ayrıca, öğrencilerin okul iklimine ilişkin algıları ve bu algıların cinsiyet ile sınıf düzeyi gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği de değerlendirilmiştir. Bulgular, betimsel istatistikler ve frekans analizleriyle desteklenmiş olup, ilgili tablolarla ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığı

Frekans analizi sonucunda, çalışmaya katılan 247 öğrencinin %4.9'u ($n = 12$) zorba (gerçek zorba), %22.7'si ($n = 56$) zorba mağduru, %3.6'sı ($n = 9$) hem zorba hem mağdur, %2'si ($n = 5$) akran zorbası, %23.9'u ($n = 59$) akran mağduru, %6.5'i ($n = 16$) hem akran zorbası hem de akran mağduru ve %36.4'ü ($n = 90$) hiç dâhil olmayan grup olarak belirlenmiştir (*bakınız* Tablo 2). Tablodan görüldüğü gibi, öğrencilerin çoğunluğu zorbalık ve mağduriyet (%63.6) olaylarına farklı rollerde dâhil olmaktadır. Bu oran, öğrencilerin önemli bir kısmının okul ortamında zorbalık döngüsüne bir şekilde dâhil olduğunu göstermektedir. Özellikle mağduriyet oranlarının (%46.6) zorbalık oranlarından (%6.9) daha yüksek olması, öğrencilerin daha çok mağdur rolünde yer aldığını ortaya koymaktadır. Hem zorba hem mağdur olan öğrenciler (%10.1), zorbalık ve mağduriyetin birbiriyle ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

Bu durum, bazı öğrencilerin hem zorbalık yapan hem de mağdur olan roller arasında geçiş yaptığını göstermektedir.

Tablo 2.

Tüm Okullar Çapında Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığı

	<i>n</i>	<i>%</i>
Dâhil olmayan	90	36.4
Zorba (Gerçek Zorba)	12	4.9
Mağdur (Zorba Mağduru)	56	22.7
Hem Zorba Hem Mağdur	9	3.6
Akran Zorbası	5	2.0
Akran Mağduru	59	23.9
Hem Akran Zorbası Hem Akran Mağduru	16	6.5
<i>Toplam</i>	247	100.0
Zorba (Tüm Gruplar)	17	6.9
Mağdur (Tüm Gruplar)	115	46.6
Zorba/Mağdur (Tüm Gruplar)	25	10.1
<i>Toplam</i>	157	63.6

Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyete Göre Yaygınlığı

Zorbalık ve mağduriyetin cinsiyete göre dağılımı Tablo 3'te verilmiştir. Tabloya göre, kız öğrencilerin %40.0'ı ($n = 50$) ve erkek öğrencilerin %32.8'i ($n = 40$) zorbalık ve mağduriyet olaylarına hiç dâhil olmayan grupta yer almaktadır. Zorba (gerçek zorba) oranları cinsiyetler arasında benzerlik göstermekte olup kız öğrencilerde %4.8 ($n = 6$), erkek öğrencilerde ise %4.9 ($n = 6$) olarak belirlenmiştir. Mağdur (zorba mağduru) oranları ise kız öğrencilerde %21.6 ($n = 27$) ve erkek öğrencilerde %23.8 ($n = 29$) olarak görülmektedir. Hem zorba hem mağdur olan

öğrencilerin oranı kızlarda %2.4 ($n = 3$), erkeklerde ise %4.9 ($n = 6$) ile erkek öğrencilerde daha

*Doç. Dr. Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ****Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, *****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

yüksek çıkmıştır. Akran zorbası oranı kızlarda %2.4 ($n = 3$), erkeklerde %1.6 ($n = 2$) iken; akran mağduru oranı kız öğrencilerde %21.6 ($n = 27$), erkek öğrencilerde %26.2 ($n = 32$) olarak belirlenmiştir. Hem akran zorbası hem de akran mağduru olan öğrencilerin oranı kızlarda %7.2 ($n = 9$), erkeklerde ise %5.7 ($n = 7$) olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular, zorbalık ve mağduriyetin cinsiyete göre bazı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Erkek öğrenciler mağduriyet ve hem zorba hem mağdur olma oranlarında daha yüksek oranlara sahipken, kız öğrencilerde ise hiç dâhil olmayan oranı daha yüksektir.

Tablo 3.

Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyete Göre Dağılımı

		Cinsiyet			
		Kız		Erkek	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Gruplar	Dâhil Olmayan	50	40.0	40	32.8
	Zorba (Gerçek Zorba)	6	4.8	6	4.9
	Mağdur (Zorba Mağduru)	27	21.6	29	23.8
	Hem Zorba Hem Mağdur	3	2.4	6	4.9
	Akran Zorbası	3	2.4	2	1.6
	Akran Mağduru	27	21.6	32	26.2
	Hem Akran Zorbası Hem Akran Mağdur	9	7.2	7	5.7
	<i>Toplam</i>	125	100.0	122	100.0

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ***Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, ****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

Zorbalık ve Mağduriyetin Sınıf Düzeyine Göre Yaygınlığı

Zorbalık ve mağduriyetin sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. Tabloya göre, "dâhil olmayan" grup içerisinde en yüksek orana 5. sınıflar sahiptir. "Zorba (gerçek zorba)" grup içerisinde en yüksek orana 7. sınıflar sahipken, "zorba mağduru" grubu içerisinde en yüksek orana sahip sınıf düzeyi 5. sınıflardır. "Hem zorba hem mağdur" grubu içerisinde en yüksek orana 8. sınıflar sahipken, "akran zorbası" grubu içerisinde 6. sınıflar, "akran mağduru" grubu içerisinde 7. sınıflar, "hem akran zorbası hem de akran mağduru" grubu içerisinde de 6. sınıflar en yüksek oranlara sahiptir.

Tablo 4.

Zorbalık ve Mağduriyetin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

	Sınıf Düzeyi							
	5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Dâhil Olmayan	26	42.6	16	28.6	29	35.8	19	38.8
Zorba (Gerçek Zorba)	2	3.3	1	1.8	6	7.4	3	6.1
Mağdur (Zorba Mağduru)	15	24.6	14	25.0	19	23.5	8	16.3
Hem Zorba Hem Mağdur	1	1.6	2	3.6	2	2.5	4	8.2
Akran Zorbası	1	1.6	2	3.6	2	2.5	0	0.0
Akran Mağduru	12	19.7	13	23.2	22	27.2	12	24.5
Hem Akran Zorbası Hem Akran Mağdur	4	6.6	8	14.3	1	1.2	3	6.1
<i>Toplam</i>	61	100.0	56	100.0	81	100.0	49	100.0

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ***Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, ****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

Okulda Maruz Kalınan Zorbalık Davranışları

Öğrencilerin maruz kaldıkları zorbalık davranışlarının yüzdeleri Tablo 5'te verilmiştir. Yüzdelik oranları hesaplanırken, her bir madde için "son bir ay içinde bir kez oldu", "bir ay içinde 2-3 kez oldu", "haftada 1 kez oldu" ve "haftada birkaç kez oldu" diyenlerin yüzdelik oranları toplanmıştır. Bu hesaplamalar, öğrencilerin zorbalık türlerine maruz kalma sıklığını daha hassas bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Buna göre, öğrencilerin en çok maruz kaldıkları zorbalık davranışı "Başka bir öğrenci tarafından kaba ya da kırıcı bir şekilde alay edilme ya da size lakap/isim takılma" dır (%44.5). Bu durumu, "kaba ya da kırıcı bir şekilde arkanızdan söylenti ve dedikodu yayılması" (%40.0), "kaba ya da kırıcı bir şekilde size vurulma, itilme ya da fiziksel olarak yaralanma" (%38.4) ve "kaba ya da kırıcı bir şekilde size cinsel içerikli (ayıp) sözler söylenmesi, şakalar yapılması ya da el-kol hareketleri yapılması" (%38.1) takip etmektedir. Bu bulgular, öğrencilerin daha çok sözel, fiziksel ve cinsel içerikli zorbalıklara maruz kaldıklarını göstermektedir. En düşük oran ise "okulunuzdaki bir öğrenci tarafından internet (Facebook ya da e-posta) ya da mesaj yoluyla kaba ya da kırıcı bir şekilde sizinle alay edilme, hakkınızda dedikodu çıkarılma ya da tehdit edilme" davranışında gözlemlenmiştir (%11.2).

Tablo 5.

Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Zorbalık Davranışlarının Oranları

Zorbalık Davranışları	%
Başka bir öğrenci tarafından kaba ya da kırıcı bir şekilde alay edilme ya da size lakap/isim takılma	<u>44.5</u>
Kaba ya da kırıcı bir şekilde arkanızdan söylenti ve dedikodu yayılma	<u>40.0</u>

Kaba ya da kırıcı bir şekilde bir gruptan dışlanma ya da kasıtlı olarak görmezden gelinme	33.5
Kaba ya da kırıcı bir şekilde size vurulma, itilme ya da fiziksel olarak yaralanma	38.4
Kaba ya da kırıcı bir şekilde tehdit edilme	16.8
Kaba ya da kırıcı bir şekilde size cinsel içerikli (ayıp) sözler söylenme, şakalar ya da el-kol hareketleri yapılma	38.1
Kaba ve kırıcı bir şekilde eşyalarınız çalınma ya da eşyalarınıza zarar verilme	32.1
Okulunuzdaki bir öğrenci tarafından internet (Facebook ya da e-posta) ya da mesaj yoluyla kaba ya da kırıcı bir şekilde sizinle alay edilme, hakkınızda dedikodu çıkarılma ya da tehdit edilme	11.2

Okulda Uygulanan Zorbalık Davranışları

Öğrencilerin uyguladıkları zorbalık davranışlarının yüzdeleri Tablo 6’da verilmiştir. Yüzdelik oranları hesaplanırken, her bir madde için "son bir ay içinde bir kez oldu", "bir ay içinde 2-3 kez oldu", "haftada 1 kez oldu" ve "haftada birkaç kez oldu" diyenlerin yüzdelik oranları toplanmıştır. Bu oranlar, öğrencilerin zorbalık davranışlarına ne sıklıkla başvurdıklarını ortaya koymaktadır. Buna göre, öğrencilerin en çok uyguladıkları zorbalık davranışı "Başka bir öğrenciyle kaba ya da kırıcı bir şekilde alay etme ya da bu öğrenciye lakap/isim takma" dır (%30.8). Bu durumu "başka bir öğrenciye kaba ya da kırıcı bir şekilde vurma, onu itme ya da fiziksel olarak yaralama" (%26.7), "başka bir öğrenciyi kaba ya da kırıcı bir şekilde bir gruptan dışlama ya da kasıtlı olarak görmezden gelme" (%21.1) ve "başka bir öğrencinin arkasından kaba ya da kırıcı bir şekilde söylenti ve dedikodu yayma" (%19.4) takip etmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin çoğunlukla sözel ve fiziksel

zorbalık türlerine başvurdıklarını göstermektedir. En düşük oranlar ise "kaba ve kırıcı bir şekilde

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ***Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, ****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

başka bir öğrencinin eşyalarını çalma ya da eşyalarına zarar verme" (%10.9) ve "başka bir öğrenciyi internet (Facebook ya da e-posta) ya da mesaj yoluyla kaba ya da kırıcı bir şekilde alay etme, hakkında dedikodu çıkarma ya da tehdit etme" (%10.9) davranışlarında gözlemlenmiştir. Bu bulgular, siber zorbalık ve mülkiyete yönelik zarar verme davranışlarının daha düşük oranlarda gerçekleştiğine işaret etmektedir.

Tablo 6.

Öğrencilerin Uyguladıkları Zorbalık Davranışlarının Oranları

Zorbalık Davranışları	%
Başka bir öğrenciyle kaba ya da kırıcı bir şekilde alay etme ya da bu öğrenciye lakap/isim takma	<u>30.8</u>
Başka bir öğrencinin arkasından kaba ya da kırıcı bir şekilde söylenti ve dedikodu yayma	<u>19.4</u>
Başka bir öğrenciyi kaba ya da kırıcı bir şekilde bir gruptan dışlama ya da kasıtlı olarak görmezden gelme	<u>21.1</u>
Başka bir öğrenciye kaba ya da kırıcı bir şekilde vurma, onu itme ya da fiziksel olarak yaralama	<u>26.7</u>
Başka bir öğrenciyi kaba ya da kırıcı bir şekilde tehdit etme	12.6
Başka bir öğrenciye kaba ya da kırıcı bir şekilde cinsel içerikli (ayıp) sözler söyleme, şakalar ya da el-kol hareketleri yapma	15.4
Kaba ve kırıcı bir şekilde başka bir öğrencinin eşyalarını çalma ya da eşyalarına zarar verme	10.9
Başka bir öğrenciyi internet (Facebook ya da e-posta) ya da mesaj yoluyla kaba ya da kırıcı bir şekilde alay etme, hakkında dedikodu çıkarma ya da tehdit etme	10.9

Zorbalık ve Mağduriyetin Okulda Gerçekleştiği Yerler

Okulda zorbalık ve mağduriyet olaylarının en çok sınıflarda (%47.1), koridorlarda (%28.5), oyun ya da spor alanlarında (%23.0) gerçekleştiği öğrenciler tarafından rapor edilmiştir. Bu alanları, okula gidiş ya da okuldan dönüş yolu (%21.4), yemekhane ya da kantin (%15.3), tuvaletler ya da soyunma odaları (%14.8) ve okul servisi ya da toplu taşıma araçları (%10.2) takip etmektedir. Ayrıca, öğrenciler tarafından belirtilen "başka bir yer" kategorisi de (%28.4) önemli bir oran oluşturmaktadır. Bu veriler, zorbalığın sadece sınıf ortamıyla sınırlı kalmayıp, okulun farklı alanlarında da gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıntılar için Tablo 7'yi inceleyiniz.

Tablo 7.

Zorbalık ve Mağduriyetin Okulda Gerçekleştiği Yerler

	%
a. Sınıflarda	<u>47.1</u>
b. Koridorlarda	<u>28.5</u>
c. Yemekhane ya da kantinde	15.3
d. Oyun ya da spor alanlarında	<u>23.0</u>
e. Tuvaletlerde ya da soyunma odalarında	14.8
f. Okul servisinde ya da toplu taşıma aracında	10.2
g. Okula gidiş ya da okuldan dönüş yolunda	21.4
h. Başka bir yer	<u>28.4</u>

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ***Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, ****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

Zorbalık ve Mağduriyetin Okulda Gerçekleştiği Zamanlar

Okulda zorbalık ve mağduriyet olaylarının en çok teneffüslerde (ders arası ya da öğle arasında) (%54.0) ve derslerde (%25.2) gerçekleştiği öğrenciler tarafından rapor edilmiştir. Bu zamanları, okuldan sonra (%25.5), dersler arasında sınıf değiştirirken (%14.6), başka bir zaman diliminde (%18.3) ve okuldan önce (%11.6) gerçekleşen olaylar takip etmektedir. Bu veriler, zorbalık ve mağduriyet olaylarının özellikle öğrencilerin daha serbest hareket ettiği ve öğretmen denetiminin daha az olduğu zamanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. Ayrıntılar için Tablo 8'i inceleyiniz.

Tablo 8.

Zorbalık ve Mağduriyetin Okulda Gerçekleştiği Zamanlar

	%
a. Okuldan önce	11.6
b. Derste	<u>25.2</u>
c. Dersler arasında (sınıfları değiştirirken)	14.6
d. Teneffüslerde (ders arası ya da öğle arasında)	<u>54.0</u>
e. Okuldan sonra	<u>25.5</u>
f. Başka bir zaman	18.3

Zorbalık ve Mağduriyet Yaşantılarının Paylaşılması

Okulda zorbalık ve mağduriyet olaylarına dâhil olmuş öğrenciler, bu yaşantılarını en çok arkadaşları ile paylaştıklarını belirtmişlerdir (%48.5). Bununla birlikte, öğrenciler evdeki bir yetişkinle (%33.9), okuldaki bir yetişkinle (%20.3) ve diğer aile üyeleriyle (%20.3) de bu tür yaşantılarını paylaşmaktadır. Ayrıca, bazı öğrenciler bu olayları kimseyle paylaşmayıp kendilerine sır olarak sakladıklarını (%22.3) ifade etmişlerdir. Bu durum, zorbalık ve mağduriyet olaylarının paylaşılmasında güven duyulan kişiler ve gizlilik tercihlerinin önemli rol oynadığını göstermektedir. Ayrıntılar için Tablo 9'u inceleyiniz.

Tablo 9.

Zorbalık ve Mağduriyet Yaşantılarının Paylaşılması

	%
a. Bir arkadaşım ya da arkadaşlarımla	<u>48.5</u>
b. Okuldaki bir yetişkinle (okuldaki bir büyükle)	20.3
c. Evdeki bir yetişkinle	<u>33.9</u>
d. Diğer aile üyeleri ile (erkek kardeş, kız kardeş, kuzen gibi)	<u>20.3</u>
e. Bu olanlar hakkında kimse bir şey bilmiyor, kendimde sır olarak tutuyorum.	22.3
f. Başka birileri	17.9

SONUÇ

Bu araştırmada, Kızılcahamam İlçesindeki ortaokul öğrencilerinin zorbalık ve mağduriyet yaşantılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Daha özel olarak bu araştırmada, öğrenciler

arasında zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığı, bu durumların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre

*Doç Dr Gökhan ATİK, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi, **Ayhan Tura, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü, ***Aynur Mutlu AKAY, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi RPD Hizmetleri Bölüm Başkanı, ****Münevver Akbulut, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Psikolojik Danışman, *****Adem Canlier, Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Rehber Öğretmen

dağılımı, maruz kalınan ve uygulanan zorbalık davranışları ile bu davranışların gerçekleştiği yerler ve zamanlar incelenmiştir. Elde edilen bulgular, okul ortamında zorbalık ve mağduriyetin önemli bir sorun olduğunu ve öğrencilerin büyük bir kısmının bu süreçlere farklı rollerde dâhil olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları, öğrencilerin önemli bir kısmının ya zorba, ya mağdur ya da hem zorba hem mağdur rollerinde bulunduğunu göstermektedir. Zorbalık davranışlarının cinsiyete göre dağılımında belirgin farklılıklar gözlemlenmiş; erkek öğrencilerin mağduriyet ve hem zorba hem mağdur olma oranları daha yüksek bulunurken, kız öğrencilerde hiç dâhil olmayan oranı daha yüksek olmuştur. Bu durum, cinsiyet rollerinin zorbalık dinamikleri üzerinde etkili olabileceğine işaret etmektedir.

Sınıf düzeyine göre yapılan incelemelerde, zorbalık ve mağduriyet oranlarının bazı sınıf seviyelerinde daha yoğun olduğu belirlenmiştir. Özellikle 5. ve 6. sınıf düzeylerinde mağduriyet oranlarının daha yüksek olduğu, öğrencilerin bu yaşlarda daha savunmasız olabildiği görülmektedir. 7. ve 8. sınıflarda ise zorba rollerinin daha belirgin hale geldiği, öğrencilerin sosyal hiyerarşide güç kazanma arayışlarının bu tür davranışları tetikleyebileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin yaş gelişimiyle birlikte bu roller arasında geçişler yaşadığı, yani bazı öğrencilerin zamanla mağdur konumundan zorba konumuna veya tam tersi bir değişim gösterebildiği gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin en çok maruz kaldıkları zorbalık türlerinin sözel ve fiziksel zorbalık olduğu tespit edilmiştir. Alay edilme, lakap takma, dedikodu yayma ve fiziksel zarar verme gibi davranışlar en

sık karşılaşılan zorbalık türleri arasında yer almaktadır. Siber zorbalığın ise daha düşük oranlarda gerçekleştiği görülmektedir.

Zorbalık ve mağduriyet olaylarının en sık gerçekleştiği ortamlar sınıflar, koridorlar ve oyun alanları olarak belirlenmiştir. Bu durum, okulun denetim düzeyinin düşük olduğu alanlarda zorbalık davranışlarının daha yaygın olabileceğini göstermektedir. Zorbalık ve mağduriyetin en sık rastlandığı zaman dilimleri ise teneffüsler ve ders aralarıdır.

Öğrenciler, zorbalık ve mağduriyet yaşantılarını en çok arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Ancak önemli bir kısmı bu yaşantılarını kimseyle paylaşmamakta ve kendilerine saklamaktadır. Bu durum, öğrencilerin zorbalıkla başa çıkma stratejilerinde destek arama davranışlarının sınırlı olabileceğini düşündürmektedir.

Genel olarak, bu araştırma sonuçları, okul ortamlarında zorbalıkla mücadele etmek için öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmeye, güvenli okul ortamları oluşturmaya ve öğretmen, aile ve okul yönetimi işbirliğini artırmaya yönelik önlemler alınması gerektiğine işaret etmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırma bulgularına dayanarak, okul ortamlarında zorbalık ve mağduriyetle başa çıkmak için sistematik bir müdahale planı geliştirilmesi önerilmektedir. Bu müdahaleler, araştırma bulguları doğrultusunda okul çapında, sınıf düzeyinde ve bireysel düzeyde ele alınmalıdır.

Okul Çapındaki Müdahaleler

- Zorbalık olaylarının en sık sınıflar, koridorlar ve oyun alanlarında gerçekleştiği bulgusu doğrultusunda, bu alanlarda denetimi artırmak için okul personelinin daha aktif bir şekilde görev alması sağlanabilir.
- Okul yönetimi, zorbalığı bir sorun olarak kabul ederek bu konuda politika geliştirecek ve uygulamaları denetleyecek bir komisyon oluşturulabilir.
- Öğrencilerin zorbalıkla baş etme becerilerini geliştirmek amacıyla sosyal beceri eğitimleri ve akran destek programları düzenlenebilir.
- Zorbalık yaşantılarının çoğunlukla arkadaşlarla paylaşıldığı ve ailelere daha az aktarıldığı göz önünde bulundurularak, ebeveynlere yönelik bilgilendirme seminerleri ve aile-okul iş birliği güçlendirilebilir.

Sınıf Düzeyinde Müdahaleler

- Sınıf düzeyinde zorbalıkla ilgili kurallar öğrencilerle birlikte belirlenmeli ve bu kurallar düzenli olarak gözden geçirilebilir.
- Zorbalık ve mağduriyetin sınıf ortamında sık yaşandığı dikkate alınarak, iş birliğine dayalı etkinliklerle olumlu, destekleyici bir sınıf kültürü oluşturulabilir.

- Öğretmenler, olumlu iletişim ve problem çözme becerilerinde öğrencilere rehberlik edecek şekilde hareket edebilir.

Bireysel Düzeyde Müdahaleler

- Zorbalık yapan ve mağdur olan öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılarak, duygusal destek ve rehberlik sağlanabilir.
- Zorbalıkla başa çıkmakta zorlanan öğrencilere yönelik özgüven artırıcı etkinlikler ve psikolojik destek programları geliştirilebilir.
- Zorbalık ve mağduriyet yaşayan öğrencilerin aileleriyle görüşmeler yapılarak, çocuklarına nasıl destek olabilecekleri konusunda bilgilendirme sağlanabilir.

Bu öneriler doğrultusunda okul, aile ve toplum iş birliğiyle zorbalıkla mücadelede daha etkili sonuçlar elde edilmesi hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- Atik, G., & Guneri, O. Y. (2012). California bullying victimization scale: validity and reliability evidence for the Turkish middle school children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 1237-1241.
- Felix, E. D., Sharkey, J. D., Green, J. G., Furlong, M. J., & Tanigawa, D. (2011). Getting precise and pragmatic about the assessment of bullying: The development of the California Bullying Victimization Scale. *Aggressive behavior*, 37(3), 234-247.